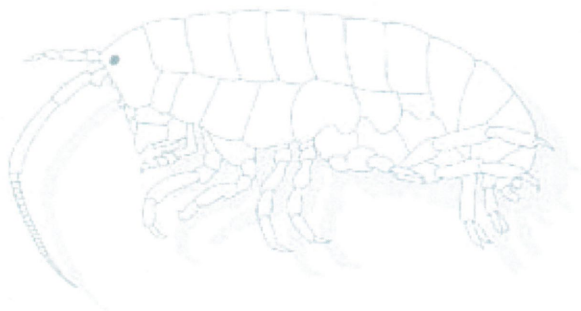

ISSN 0773-3542

De Strandvlo

VLIZ VZW
WANDELAARKAAI 7
B-8400 OOSTENDE
BELGIË

1

Verantwoordelijke uitgever: Francis Kerckhof, Muiscaartsstraat 14, 8400 Oostende

Tijdschrift
van **De Strandwerkgroep België**

Jaargang 40
2020

DE STRANDVLO

Jaargang 40

Periodiek van **De Strandwerkgroep, vereniging voor mariene biologie**

Voorzitter

Jean Paul Vanderperren

e-mail :

jeanpaul.vanderperren@telenet.be

Secretaris

Tom Ameye

e-mail : tom.ameye@skynet.be

Penningmeester & ledenadministratie

Floris Verhaeghe

e-mail : plattekaas@hotmail.com

Redactieraad - De Strandvlo

Ingrid Jonckheere

e-mail : ijonckheere@hotmail.com

Guido Rappé

e-mail : guido.rappe@gmail.com

Public Relations

Aäron Fabrice

e-mail : aaron.fabrice@gmail.com

Bestuurslid

Francis Kerckhof

e-mail : ferckhof@naturalsciences.be

Hoogstraat 137, 1980 Zemst

☎ 015/34.07.81 (thuis)
0472/94.14.48 (gsm)

Spaanse Lindebaan 175, 1850
Grimbergen

☎ 0475/69.06.27

Torhoutstraat 124, 8610 Kortemark

☎ 0479/89.01.09

St.-Idesbaldusstraat 20 bus 402, 8670
Koksijde

☎ 058/52.19.46 (thuis)
050/81.37.68 (ouders)
0475/25.52.82 (gsm)

Kapelstraat 3, 9910 Ursel

☎ 09/374.39.68
0485/91.81.93

R. Buylestraat 11, 8670
Oostduinkerke

☎ 0492/77.31.28

Muscarstraat 14, 8400 Oostende

☎ 0473/95.30.59

Website: www.strandwerkgroep.be - **Vragen ?** info@strandwerkgroep.be

Facebook: <https://www.facebook.com/Strandwerkgroep/>

Strandvondsten: waarnemingen@strandwerkgroep.be

Webcontact: Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)

Abonnementsprijs 2020

Belgische leden: **17 Euro**. Buitenlandse leden: **20 Euro**.

Te storten op:

Rekeningnr.: BE14 9733 6721 7883

Bic: ARSPBE22

op naam van "De Strandwerkgroep" p/a Floris Verhaeghe (zie hoger)

❖ Foto cover: Oostduinkerke (foto: Aäron Fabrice)

INHOUD

Jaargang 20 nr. 1 (2020)

Inhoud, Excursiekalender SWG 2020, Excursieprogramma Nederlandse SWG 2020, Excursieprogramma Slak-in-Du 2020	1
Open brief: De coronacrisis: kansen voor natuur aan de kust	4
Help mee in de zoektocht naar kapsels van eieren van roggen en haaien	6
Koen Verschoore Barnsteen aan de Belgische kust	7
Ingrid Jonckheere De borstelwormen Gestekelde zandkokerworm <i>Sabellaria spinulosa</i> (Leuckart, 1849) en <i>Spirobranchus lamarcki</i> (Quatrefages, 1866) op Wijde mantelschelpen <i>Aequipecten opercularis</i> te Koksijde	11
Dorine Zijlmans Verslag van de eindejaarsexcursie op 29 december 2019 in de Panne	18
Ingrid Jonckheere Bijzondere vondsten op het strand van Koksijde januari, februari 2020 - Een Papierschelp <i>Thracia phaseolina</i> , eikapsels van Haaien en Roggen en ander aanspoelsel	21
Koen Verschoore Landslakken in de vloedlijn – Deel 2	30
Korte mededelingen	32

WOORD VOORAF

Deze vreemde tijden zorgden niet enkel voor inspiratie voor het schrijven van een artikel of voor ruimte voor het afwerken van een artikel maar deed ons ook nadenken of deze gezondheidscrisis en de daarmee gepaard gaande beperkingen om ons te verplaatsen naar het strand, geen geschikte gelegenheid is om de druk van het toerisme op bepaalde stukken strand in de toekomst verder te verlichten. Het maakt ons nieuwsgierig hoe onze natuur daarop zou reageren. Het bestuur schreef een open brief en verstuurd deze naar verschillende instanties. Meer hierover op pagina 4 van dit nummer.

De redactie leeft mee met de vele leden die ver van zee wonen en in hun kot moeten blijven. We hopen dat deze Strandvlo de zee en het strand toch even dicht bij jullie kan brengen. Hou het gezond en veel leesplezier.

Excursiekalender SWG – 2020

- **Zondag 7 juni : Oostduinkerke St-André**
Afspraak om **8h30** op het einde van de Scottlaan (tegenover boothotel “La Péniche”, coördinaten 51° 7' 47" N, 2° 39' 23" O). Laagwater om 9h26.
- **Zondag 5 juli : Raversijde**
Afspraak op de Zeedijk in **Raversijde** om **20h** ter hoogte van het Domein Prins Karel, voor de Roze Villa. In samenwerking met Natuurpunt Middenkust en onder de deskundige leiding van Francis Kerckhof. Het laagwater komt er rond 20h52.
- **Zaterdag 22 augustus : Groot Buitenschoor**
Op zaterdag 22 augustus 2020 zijn we te gast bij de Schorrenwerkgroep van Natuurpunt Antwerpen Noord en brengen we een bezoek aan het Groot Buitenschoor.
Afspraak om **10h** aan het e-paviljoen van BASF op de Scheldelaan, Antwerpen (t.o.v. ingang 6 van BASF). Na de wandeling kunnen we er nog iets drinken en onze picknick opeten.
- **Zaterdag 19 september : Zeebrugge jachthaven**
Elk jaar bezoeken we de **jachthaven van Zeebrugge**. Dit is dan ook een bijzondere locatie omdat de fauna en flora die we hier kunnen bestuderen zo anders is dan deze van het strand. Deze excursie gaat dit jaar door op zaterdag 19 september.
Afspraak om **10h** op het einde van Rederskaai (bij het havengebouw tje van de RBSC (Royal Belgian Sailing Club). Hans De Blauwe en Manu Dumoulin zullen er ons gidsen. Deze excursie organiseren we in samenwerking met Natuurpunt Knokke-Heist.
- **Zaterdag 21 november : Koksijde Ster der Zee**
Na een najaarsstorm kan het krioelen van de zeewezens op het strand. Hebben we dit jaar geluk? We zoeken het uit tijdens onze excursie naar **Koksijde Ster der Zee**.
Afspraak om **11h** op de Zeedijk ter hoogte van de Blanchardlaan. Het is laag water rond 11h55.
- **Zaterdag 19 december : Eindejaarexcursie De Panne**
De laatste excursie van onze Strandwerkgroep gaat traditiegetrouw door in **De Panne**.
Afspraak spreken om **9h30** af op het einde van de Dynastielaan. Het laag water komt er om 10h43. Voor de lunch kunnen we onze picknick nuttigen in De

Duinpanne (voorheen De Nachtegaal, adres: Olmendreef, De Panne). Die dag kan je ook schelpen of organismen meebrengen die je nog niet hebt kunnen determineren.

Excursieprogramma Nederlandse SWG – 2020

Vanwege weer en vooral wind(sterkte en -richting) is vooraf aanmelden bij Mick Otten noodzakelijk: 06-28964475 of mjotten@kabelfoon.nl.

Van februari t/m mei zijn er extra excursies gepland op andere dagen dan de vaste zaterdag. Meestal zijn die dicht op elkaar gepland. Dat heeft te maken met het voorspelde zeer lage water op die dagen. Daardoor kunnen we bepaalde gebieden bezoeken en inventariseren waar we maar een paar dagen per jaar kunnen komen (en dan moeten we de windrichting en -sterkte ook nog mee hebben!).

- **Zaterdag 20 juni** : SWG-excursie naar Yerseke en Wemeldinge.
We gaan bij de afwateringstunnels van de oesterkwekers op zoek naar exoten. Eventueel kunnen we daar ook de pontons nog bekijken.

Afspraak 7.45 uur. Verzamelen: parkeerplaats Willem-Alexanderhaven.

Excursieprogramma Slak-in-Du – 2020

* Contact Franky Bauwens: GSM 0486871302 of franky_bauwens@hotmail.com

- **Zondag 24 mei**: 09:30 tot 16:00
Oosteroever, Batterij Hundius en achterhaven Oostende . Begeleider Franky Bauwens
Afspraakplaats : Parking rechtover de Vuurtoren, Vuurtorenweg Oostende

!! De andere excursies in 2020 gaan niet door in het Kustgebied. Meer info kan je vinden op de Website van de Strandwerkgroep.

OPEN BRIEF

aan de Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme,
aan de gouverneur van West-Vlaanderen,
aan de kustburgemeesters,
aan de overheidsadministraties Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) en Afdeling
Kust van het Agentschap Maritieme Dienstverlening en Kust (MDK-AK),
aan de instituten Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) en Vlaams Instituut
voor de Zee (VLIZ)
aan de strandbezoeker die de natuur een warm hart toedraagt

De coronacrisis: kansen voor natuur aan de kust

Door de onverwachte komst van het SARS-CoV-2 virus lijkt het alsof de kust weer wat meer van de kustbewoners is. Feit is dat er door de beperkingen behoorlijk minder volk is aan de kust. Het tijdstip, voorjaar-vroege zomer, van deze coronacrisis waarvan het einde nog niet in zicht is, *schept mogelijkheden voor een natuurlijk experiment.*

Het strand is een speciaal natuurlijk landschap, met zijn eigen 'kustbewoners'. Als zodanig wordt het al te vaak niet ernstig genoeg genomen. De voornaamste bedreigingen zijn **overbetreding** en **opspuitingen**. In het eerste geval wordt de van natuurlijke losse en kwetsbare bodem van zand onnatuurlijk té los gemaakt. In het tweede geval wordt het strand bedolven onder een dik pak zand van vreemde herkomst. Dit op die plaats onnatuurlijke zand vormt een nieuw substraat met een ander gedrag en reliëf.

Het voorjaar en de vroege zomer zijn het seizoen van nieuwe plantengroei en van broedende vogels. Tot in de jaren zestig van de vorige eeuw broedden er strandplevieren en dwergsterns op het strand. Door het sterk toegenomen toerisme zijn deze, en andere, natuurwaarden van onze Belgische kust verdwenen.

Er zijn echter voorbeelden legio in het buitenland waar toeristische zones grenzen aan zones die wel hun natuurwaarden hebben behouden of hebben kunnen terugwinnen.

Daarom dit voorstel, een experiment om te zien hoe veerkrachtig het strand is, hoeveel en welke natuurwaarden zich kunnen manifesteren in een rustig jaar.

Beperk de toegang tot het strand tot de zones vóór de bebouwde kom. Net zoals men niet kan baden waar men wil, moet het mogelijk zijn, met minder volk aan de kust, ook het *wandelen op het strand tijdelijk en plaatselijk te beperken*. De verminderde betreding en verstoring zal kansen bieden aan strandvegetaties en broedvogels.

Strandvegetaties op de vloedlijn kennen typische soorten als zeeraket en loogkruid, bouwers van embryonale duinen als biestarwegras, hogerop stilaan helm en misschien blauwe zeedistel, zeewolfsmelk en zeepostelein, zeldzaamheden als de gelobde melde, zandvarkensgras, zeekool... en dat alles in een mooie overgang naar het hogere duin.

Vandaag is deze overgangszone onnatuurlijk kaal door de overbetreding.

Broedvogels die op hoogstrand en in de duinen bij het strand (kunnen) broeden zijn bijv. strandplevier, bontbekplevier, dwergstern, kuifleeuwerik. Vandaag zijn dit alle extreme zeldzaamheden geworden in ons land.

Binnen deze maatregel en de verwachte resultaten zijn er vooral kansen in de volgende zones:

- De Panne, vanaf het einde van het vissersdorp tot de Franse grens
- tussen Oostduinkerke en Nieuwpoort-Bad
- tussen de IJzermonding en Westende (geen nood voor een veerpont over de IJzer)
- tussen Wenduine en de havengeul van Blankenberge
- tussen Blankenberge en Zeebrugge-Strand
- te Knokke vanaf het einde van de zeedijk tot de Nederlandse grens, het strand vóór het Zwin.

Het gaat hier dus vooral over de landkant van het strand, hoogstrand en duinvoet, maar het volledige strand kan van een dergelijke eenvoudige maatregel profiteren. Als er meer rustige plekken zijn, kunnen vaker zeehonden worden gezien aan de waterlijn.

Ooit was er een mooie rustplek op een strandhoofd in Koksijde, compleet met een tijdelijke afsluiting, een infobord op de dijk en een informatieve folder. Deze plek heeft zijn zeehonden verloren, vooral door de strandophoging en het gebrek aan toezicht.

Van deze maatregel om tijdelijk de toegankelijkheid van bepaalde stroken strand te beperken zal de typische biodiversiteit van dit milieu welvaren.

De beperking in de tijd zou voor de vogels best lopen tot 31 juli. Voor de planten ligt het iets gevoeliger, maar ook die periode is de interessantste.

Het gaat in de eerste plaats om het experiment, dat uiteraard moet opgevolgd worden. De motivatie is ingegeven door een zorg om natuurbehoud in een milieu dat niet alleen in Belgisch, maar in Europees en mondiaal opzicht *ernstig bedreigd is*. Genoemde soorten en milieu zijn ook een Europese zorg in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijnen. Elk zandstrand is bedreigd door ontwikkelaars ten behoeve van massa- of exclusief toerisme. Het is de verantwoordelijkheid van elk land om tenminste een representatief staal van dit milieu te koesteren om de intrinsieke natuurwaarden.

Los van natuurbehoud, biedt dit ook kansen voor educatie en allerlei vormen van natuur- en landschapsbeleving en diversifiëring van het toeristisch aanbod, zoals geleide bezoeken met deskundige uitleg.

Conclusie: *deze coronacrisis biedt kansen voor een verbeterde omgang met dit landschap, die ook uitnodigt tot vernieuwing in een kwaliteitsvol toerisme aan de kust.*

Getekend 'De Strandwerkgroep'
Vereniging voor Mariene Biologie

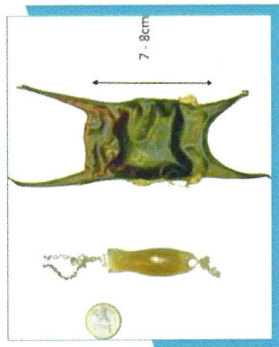
HELP MEE in de zoektocht naar kapsels van eieren van roggen en haaien

Eieren rapen aan de Belgische kust

In de Noordzee komen verschillende soorten roggen en haaien voor. Veel van deze soorten planten zich voort door leerrachtige kapsels te leggen, die regelmatig leeg aanspoelen op onze stranden. Van elke soort ziet het kapsel er anders uit. Hierdoor kan je een kapsel tot op soort identificeren.

Waarom is deze kennis belangrijk?

Veel haaien- en roggensoorten zijn bedreigd. Door de informatie van aanspoellocaties van kapsels door te geven, kunnen we te weten komen welke soorten haaien en roggen (nog) voorkomen voor onze kust, en waar de meeste kapsels aanspoelen ten onder welke omstandigheden. Deze kennis kan vervolgens gebruikt worden in het zoeken naar duurzame beheersmaatregelen voor deze soorten.

Hoe naar kapsels zoeken?

Je kunt het hele jaar door kapsels vinden, maar je maakt de meeste kans in de periode november - februari.

Tips voor de zoektocht naar kapsels

- De meeste kapsels spoelen aan na een storm met afdrijvende (NW) wind
- Let op het getij en ga zoeken net na hoogtij
- Ga mee op excursies en leer zo de kapsels kennen.

Wil je ons helpen?

Op volgende manieren kan je je waarneming aan ons doorgeven:

- Maak een **foto** van het gevonden kapsel naast een munstuk en stuur deze samen met vermelding van de datum, locatie of afgezochte traject strand door naar ekapsels.be@gmail.com
- Kijk ook naar het **substraat**: waar de kapsels aan vasthangen en fotografeer dat mee.

OF

- Droog de kapsels af, wikkel ze in een beetje papier voor betere bewaring, geef ze in een zakje af in een van de **afleverpunten** langsheen de kust (zie contacten). *Vergeet niet om er een nota bij te stoppen met vermelding van de datum en vindplaats of afgezochte traject strand.*

Je kan je waarneming ook ingeven op

www.waarnemingen.be

Doe zelf een poging om het kapsel te determineren.

Een goede **identificatiefolder** vind je op: <https://www.sportvisserijnederland.nl/wis-water/visonderzoek/shark-ray/the-great-eggcase-hunt.html>

Laat ons weten indien je graag verder op de hoogte gehouden wordt over dit onderwerp.

MEER DOEN/WETEN

Bezoekerscentrum de Duinpanne

Ojmendreef 2

8660 De Panne, België

Opvangcentrum Vogels en Wilde Dieren

Nieuwpoortsteenweg 642

8400 Oostende, België

NAVI&O - Nationaal Visserijmuseum

Pastoor Schmitzstraat 5

8670 Koksijde, België

Sinifala Museum van de Zwinstreek

Pannenstraat 140

8300 Krokke-Heist, België

SEA LIFE Blankenberge

Koning Albert-I-Laan 116

8370 Blankenberge, België

Noémi Van Bogaert (ILVO)

Guido Rappe (SWG)

ekapsels.be@gmail.com

CONTACTEN

Vlaanderen
ILVO

Barnsteen aan de Belgische kust

Koen Verschoore

De meeste strandjutters onder ons kennen de kleine tot middelgrote brokjes hars die af en toe aanspoelen na een zware storm. Ze vallen op omdat ze met een glanzend gele kleur afsteken tegen de donkergrijze achtergrond van lege kokers van de schelpkokerworm en stukjes rondhout waar ze vaak tussen liggen. Meestal gaat het hier over *colofonium* of *rosin*, natuurharsen die soms een bewerking ondergaan en een toepassing kennen in de industrie van lakken, gom en verven. Daarnaast spoelen ook regelmatig kunstharsen aan. Deze zijn synthetisch bereid en worden veel gebruikt in isolatiemateriaal. Zoals blijkt uit oude literatuur en excursieverslagen in verband met strandvondsten werden deze objecten vaak verkeerdelijk aanzien als barnsteen. Barnsteen is een fossiel concreet van de hars van bomen die met de verzamelnaam *Pinus succinifera* worden aangeduid. Barnsteen werd gevormd van het Mesozoïcum tot het vroege Kwartair. In Europa is het vooral in het zuiden van Scandinavië, de Oostzee en de Baltische staten waar barnsteen gevonden wordt. Bijzonder is ook dat de Hanzesteden Brugge en Lübeck vanaf de vroege zeventiende eeuw de enige waren die onder de strenge *Bernsteinregal* van de Duitse Orde, die een monopolie had in de handel, barnsteen mochten bewerken.

Ik heb sinds 2000 systematisch alle brokjes hars die ik op het strand van De Panne vond bijgehouden en gedateerd (foto 1). Overtuigd als ik was dat het om kunsthars ging schonk ik er toen niet al te veel aandacht aan. Dat veranderde toen ik in 2010 uit nieuwsgierigheid de collectie, die inmiddels al flink was gegroeid, aan een nauwkeuriger onderzoek onderwierp. Veel brokjes vielen uit de toon bij de geurproef voor kunsthars: met een gloeiende naald moet een kwalijk ruikend rookwolkje ontsnappen die doet denken aan brandend rubber. Dat bleek niet zo te zijn: enkele roken best aangenaam. Een experiment met aceton toonde dan wel aan dat ze kleverig werden wat wees op een vrij jonge oorsprong en dus zeker geen barnsteen. Een paar stalen werden in 2011 opgestuurd naar een instituut voor geologie in Engeland en daar kwam het bericht terug dat het ging om natuurhars uit Libanon, waarschijnlijk uit de 17^e of 18^e eeuw. Meteen kon ik een mogelijke link leggen met enkele historische feiten die ik uit de literatuurstudie had gefilterd. In vroegere tijden hadden oorlogsschepen heel vaak hars aan boord om brandend naar de tegenstander te schieten. Wanneer het brandende hars in de zeilen terecht kwam, konden die niet worden geblust. Aangezien een aantal zeeslagen voor onze kust werd uitgevochten lijkt het me niet onwaarschijnlijk dat een deel van de natuurhars op ons strand misschien wel hier haar oorsprong vindt. Verliezen uit de handelstrafiek voor de verfindustrie zijn natuurlijk ook niet uitgesloten en zelfs nog meer realistisch. Het besef dat een aanzienlijk deel van de aangespoelde harsbrokjes van natuurlijke oorsprong

was leek me op dat moment al heel interessant en voor een ambitieuze strandjutter het hoogst haalbare.

In 2019 besloot ik de collectie nog eens grondiger te bekijken. Tot mijn grote verbazing bleek er een stukje hars in te zitten met een duidelijk insluitsel. Het zag er ook ruwer en meer kleuriger uit dan de stukjes natuurhars en colofonium. Er bleken er drie met dergelijke afwijkende vorm tussen te zitten. Begin februari 2020 liet ik de collectie nakijken door een specialist van de Academie voor Mineralogie in Merksem. Daar hebben ze onder meer een grote collectie barnsteen maar ook nepbarnsteen. Na de gebruikelijke proeven met gloeinaald, aceton en microscopie, aangevuld met mijn bevindingen rond oplichten met UV en electrostatica is zijn besluit formeel: de drie stukken zijn authentiek barnsteen. Doorslaggevend zijn naast de eerder genoemde testen de aanwezigheid van een ondoorschijnende buitenste laag, die wijst op de aanwezigheid van kleine fossiele luchtbelletjes en de 'olifantenhuid' op het oppervlak. Verder zijn er onder een speciale belichting ook kleine breukvlakken zichtbaar en op één exemplaar zelfs een ringvormige structuur die wijst op het afdruppelen langs een rond takje. Ook de insluitsels zijn typisch: deze komen nooit voor in kunsthars of industrieel gewonnen natuurhars. Ze zijn alle drie slechts 2.5 cm groot en om die reden zeer waarschijnlijk niet als 'bijvangst' verplaatst.

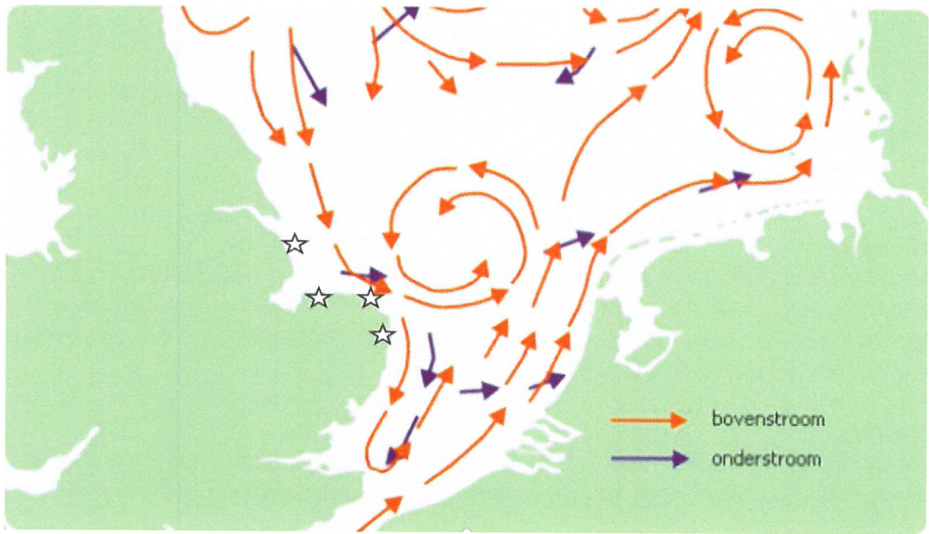
Het staat dus vast dat ook in ons land barnsteen kan gevonden worden op het strand. Gezien het drijfvermogen van barnsteen in zeewater en de regelmatige vondsten van barnsteen langs de Nederlandse Waddeneilanden is een zuidwaartse afzetting niet evident maar ook niet onmogelijk. Zo is barnsteen bijvoorbeeld ook gevonden aan de oostkust van Engeland (NERC, 1999). In dit laatste geval is een zuidwaartse verplaatsing van een quasi drijvend materiaal als barnsteen (Eng. *amber*) zeer aannemelijk. Overigens is men er meer en meer van overtuigd dat de oorsprong van het Engelse barnsteen niet in Scandinavië ligt maar uit Tertiaire afzettingen in de Noordzee afkomstig is (NERC, 1999).

Foto 1. Collectie harsen 2004-2019

Foto 2. Barnsteen met insluitsel (2.5 x 1 cm)
2005

Kaart met voornaamste zeestromingen en vindplaatsen barnsteen in Z.O. Engeland (☆)

Het Nederlandse barnsteen zou ook deels afkomstig zijn van de zuidwaartse verplaatsing van de stuwwallen door de oprukkende ijskap die zo'n 150.000 jaar geleden tot Midden-Nederland reikte (lijn Nijmegen- Amsterdam). Het Scandinavische landijs voerde veel bodemmateriaal mee, onder meer zwerfkeien, maar ook bodems met barnsteen. In Noord-Nederland zijn er regelmatig vondsten van barnsteen in de ondergrond (Huisman 1977).

Samenvattend zijn enkele verschillen als volgt te beschrijven :

	Kunsthars	Natuurlijke jonge hars (rosin, copal)	Barnsteen
Gloeinaald	wolkje met onaangename geur	wolkje met zoete geur	nauwelijks wolkje met wierookgeur
Insluitsels	nooit	zeer zelden	frequent
Met acetone	kleverig	kleverig	niet aangetast
Oppervlak	meestal glanzend	vaak mat maar egale kleur	andere kleur dan binnenin
Broosheid	broos tot zeer hard	broos (verkrumelt)	vrij hard

Definitief uitsluitsel wordt natuurlijk verkregen door massaspectroscopie maar die is voor de gewone jutter minder evident te gebruiken.

Dankwoord

Mijn dank aan Marcel Swaenen, bestuurslid van de Academie voor Mineralogie, voor zijn tijd om de vondsten uit De Panne te controleren en de rondleiding in het prachtige museum. Ook dank aan Sharon en Guido voor correctie van de summary en aan Francis en Guido voor het kritisch nalezen van de tekst.

Summary

Three pieces of amber are collected from the Belgian beach, a first record for the country. Although the finds date back to 2005 and 2007, they had not been recognized as such because of the confusion with artificial resins that regularly wash ashore. A new thorough examination of the material took away all doubts.

Literatuur

HUISMAN, H. (1977). Over het voorkomen van bruinkoolhout en barnsteen in de ondergrond van Noord-Nederland en Noord-Duitsland. *Grondboor en Hamer* 31(5): 154-160

NERC (1999). *Gemstones*. British Geological Society. Keyworth, Nottingham, 6 pp.

Foto 3. Barnsteen (2.5 x 2.2 cm) 2005

Foto 4. Barnsteen (2.5 x 1 cm) 2007

Sportlaan 7
8660 De Panne
koen.verschoore@skynet.be

De borstelwormen *Gestekelde zandkokerworm Sabellaria spinulosa* (Leuckart, 1849) en *Spirobranchus lamarcki* (Quatrefages, 1866) op Wijde mantelschelpen *Aequipecten opercularis* te Koksijde

Ingrid Jonckheere

In het najaar van 2019 spoelden er geregeld Wijde mantelschelpen *Aequipecten opercularis* aan het strand van Koksijde. Ik verzamelde in totaal op verschillende dagen een 100-tal exemplaren. Ik had toen net de tweede Strandvlo van 2019 afgewerkt waarin René Billiau de begroeiing op Wijde mantelschelpen beschrijft op basis van vondsten op 8 december 2018 en 8 januari 2019 (Billiau, 2019). Ik bekeek daarom mijn Wijde mantelschelpen met extra aandacht. Eén doublet viel me meteen op want daarop zit een koker gemaakt van zandkorrels. Ik dacht meteen aan een wormpje en vroeg Francis Kerckhof of hij een idee had welke soort het eventueel kon zijn. Hij suggereerde dat het wel eens om de Gestekelde zandkokerworm *Sabellaria spinulosa* zou kunnen gaan.

Wat later ontmoette ik Hilde Busschaert en Rudy Balcaen, en vroeg hen of zij eind 2019 nog Wijde mantelschelpen verzameld hadden en indien dit zo was om ze eens te herbekijken. Zo ontdekten zij dat er tussen hun vondsten ook een 10-tal exemplaren zaten met een zandkokertje. Ik mocht hun materiaal gaan ophalen om het verder te bekijken.

Hoe meer je kijkt, hoe meer je ziet. Tijdens de controle van alle Driekantige kalkkokerwormen op de Wijde mantelschelpen gevonden in diezelfde periode ontdekte ik ook nog één schelp met vier exemplaren *Spirobranchus lamarcki* met dier.

Gestekelde zandkokerworm *Sabellaria spinulosa* op Wijde mantelschelp

Eind februari vond ik dan eindelijk de tijd om alle exemplaren eens grondig te bestuderen. Ik nam eerst wat foto's van de schelpen met een mooie gave koker (Foto 1). Daarna maakte ik met een naaldje voorzichtig enkele kokers open. In één exemplaar vond ik een fragment van een worm, in een ander een intact wormpje van 7 mm lang. Een nieuwe fotosessie volgde. Ik kon het dier mooi verwijderen doordat het opgedroogd was en daardoor wat gekrompen (foto 2).

Om het dier op naam te brengen raadpleegde ik Hayward en Ryland (1995) maar de tekening van *Sabellaria spinulosa* wijkt af van het gevonden wormpje. Op de tekening staan op de middelste paleae (sterk afgeplatte borstels) een krans stekels die allemaal even lang zijn. Ik zag op mijn exemplaar dat er op de midden paleae enkele lange stekels

afgewisseld waren met enkele korte stekels (zie Foto 2 en Plaat 1 D). Meer literatuur over Sabellaria-soorten vond ik niet in mijn boekenkast, gelukkig bestaat er 'het internet'. Na wat zoeken stuit ik op een artikel waarvan de titel er veelbelovend uit ziet: 'Variation and ontogenetic changes of opercular paleae in a population of *Sabellaria spinulosa* from the South Adriatic Sea,...'(Lezzi, 2015). In dit artikel stellen de auteurs vast dat er een grote variatie bestaat in de grote van de stekels op de middelste paleae. Nu is alle twijfel weg, het is inderdaad de Gestekelde zandkokerworm die zijn koker vastkleefde op een klep van een Wijde mantelschelp. Dit is geen nieuw fenomeen maar volgens Jackson & Hiscock (2008) blijkt dit toch maar occasioneel voor te komen. Algemeener dienen Wulk *Buccinum undatum* en Grote mantelschelp *Pecten maximus* als substraat.

Foto 1: Twee kleppen Wijde mantelschelp *Aequipecten opercularis* met koker van Gestekelde Zandkokerworm *Sabellaria spinulosa* en Driekantige kalkkokerworm *Spirobranchus lamarcki*. – Koksijde (Foto: Ingrid Jonckheere)

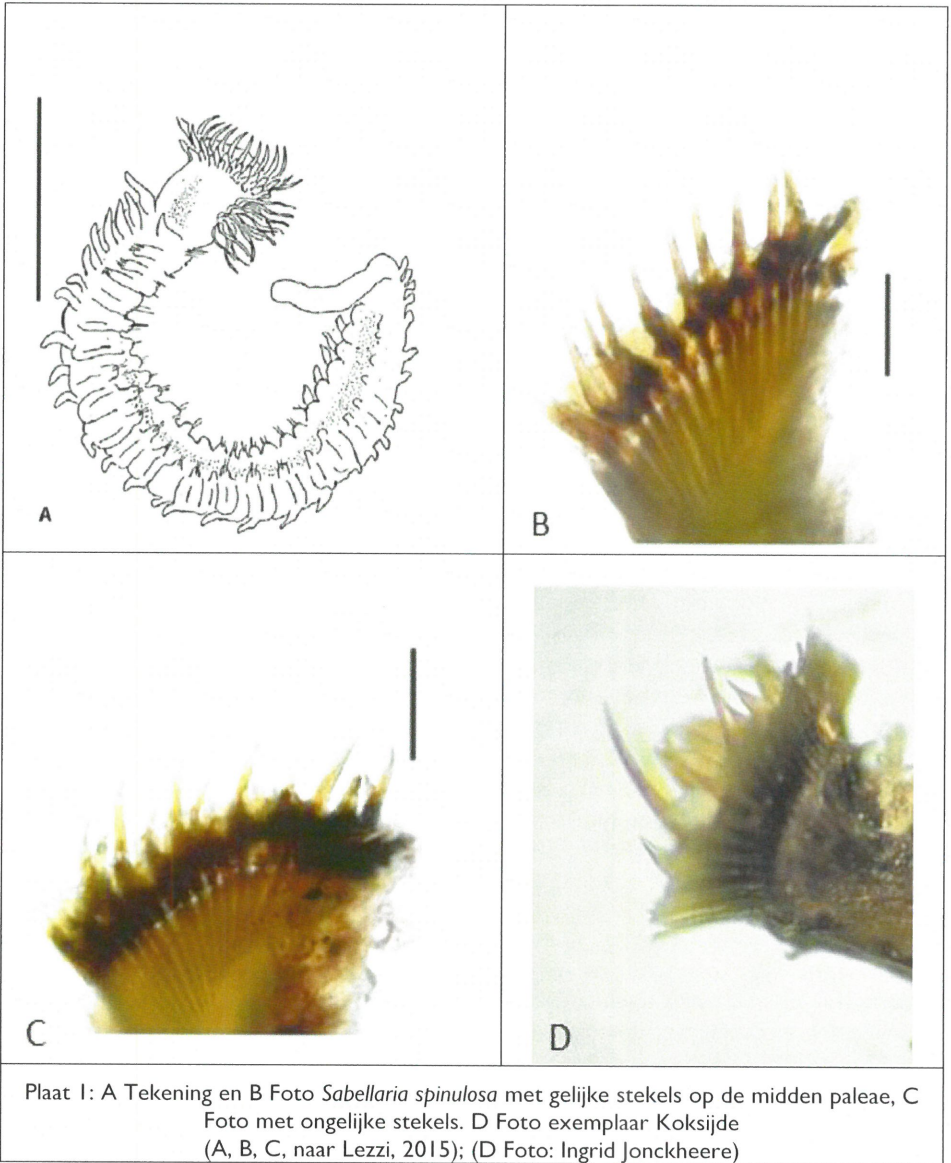

Foto 2: Gestekelde zandkokerworm in koker. (Foto: Ingrid Jonckheere)

***Spirobranchus lamarcki* (Quatrefages, 1866)**

Tijdens de controle van alle Kalkkokerwormen op de Wijde mantelschelpen ontdekte ik op één klep vier kokers die naast een duidelijke kiel in het midden ook een overlangse kiel hebben op de linker en de rechter zijkant (Foto 3). Ik dacht meteen aan *Spirobranchus lamarcki*. Mijn vermoeden werd bevestigd door ten Hove & Lucas (1995) met de volgende beschrijving: 'Indien er laterale kielen op de koker aanwezig zijn, heeft men altijd te doen met een *lamarcki*, indien slechts een mediale kiel aanwezig is, dient men voor een precieze determinatie het operculum te bestuderen'. De vorm van de verkalkte eindplaatjes (opercula) wordt ook wel gebruikt bij het onderscheid van beide soorten (Hayward en Ryland, 1995). De verkalkte eindplaatjes zijn van alle vier exemplaren aanwezig en verschillen onderling. Het ene operculum is een rond schijfje, dat wel wat op een kommetje lijkt, bij het andere is er een centrale kolom met twee vertakkingen (Foto 4a) maar hoe meer kalkkokerwormen ik bekijk, hoe meer variatie ik zie bij de slotplaatjes. Het varieert van een rond schijfje (Foto 4b), soms met een tandje in het midden (Foto 4c), of met een centrale kolom die al dan niet vertakt is (Foto 4d). Determineren enkel en alleen op het verkalkte eindplaatje lijkt me niet makkelijk maar gelukkig hoef ik daar niet naar te kijken want de laterale kielen op de koker zijn duidelijk aanwezig. De vraag is alleen: zijn alle andere kalkkokerwormen op de Wijde mantelschelpen wel degelijk Driekantige kalkkokerworm *Spirobranchus triqueter* of zitten er nog meer *Spirobranchus lamarcki* tussen?

Voorkomen

Een vondst van *Spirobranchus lamarcki* is nooit eerder vermeld in De Strandvlo. De soort is wel opgenomen in de dataset van het ILVO : ‘Macrofauna monitoring op het Belgisch deel van de Noordzee sinds 1979.’ Dit is een soortenlijst zonder bespreking. Andere artikels met vermelding van *Spirobranchus lamarcki* voor onze kust of op onze stranden kon ik niet vinden. Op waarnemingen.be vond ik voor België 5 waarnemingen waarvan één waarneming van Hans Hillewaert met prachtige foto van het dier.

In Nederland werd de soort autochtoon gevonden te Vlissingen (op de Zeedijk) (ten Hove & Lucas, 1995) en aangespoeld op het strand op hout, plastic en kurk.

Verder zijn er meldingen van de kust van Ierland, het Verenigd Koninkrijk, Spanje, Portugal, de Franse Atlantische kust en de Middellandse Zee.

Foto 3: *Spirobranchus lamarcki* op Wijde mantelschelp (Foto: Ingrid Jonckheere)

Nederlandse naam

Enkel op de databank waarnemingen.be vond ik een Nederlandse naam: Gerichelde driekantkalkkokerworm. De Nederlandse naam van *Spirobranchus triqueter* is Driekantige kalkkokerworm, een vertaling van de Latijnse naam. Je kan *Spirobranchus lamarcki* nog moeilijk als driekantig zien door de richels op de zijde. Daarom, en in analogie met de Driekantige kalkkokerworm lijkt mij ‘Lamarcks kalkkokerworm’ een meer aanvaardbare Nederlandse naam.

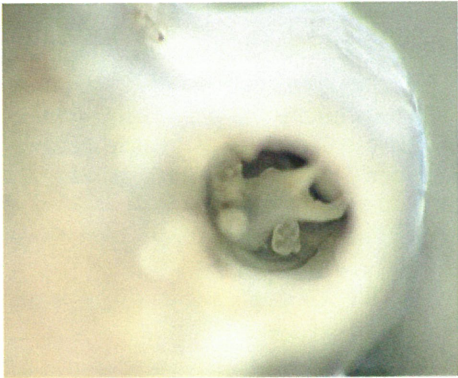

Foto 4a: Verkalkt eindplaatje *Spirobranchus lamarcki* (Foto: Ingrid Jonckheere)

Foto 4b: Verkalkt eindplaatje *Spirobranchus triqueter* (Foto: Ingrid Jonckheere)

Foto 4c: Verkalkt eindplaatje *Spirobranchus triqueter* (Foto: Ingrid Jonckheere)

Foto 4d: Verkalkt eindplaatje *Spirobranchus triqueter* (Foto: Ingrid Jonckheere)

Besluit

Is *Spirobranchus lamarcki* echt zo zeldzaam te vinden op het strand of concluderen we bij het vinden van een kalkkokerworm vaak te snel dat het om de Driekantige gaat? Of zou het om een zuidelijk soort gaan die zijn areaal uitbreidt?

Naast het Muiltje *Crepidula fornicata*, de Nieuw-Zeelandse zeepok *Elminius (Austrominius) modestus*, de Gekartelde zeepok *Balanus crenatus*, het Vulkaantje *Balanus perforatus*, Zeekantwerk *Conopeum reticulum*, Driekantige kalkkokerworm *Spirobranchus triqueter*, de Mossel *Mytilus edulis* en een nog niet gedetermineerde

hydroïde, kunnen we aan het lijstje van organismen die men op de kleppen van Wijde mantel *Aequipecten opercularis* kunnen aantreffen nog twee organismen toevoegen: de Gesteelde zandworm *Sabellaria spinulosa* en de *Spirobranchus lamarcki*. Daarmee is de Wijde mantelschelp misschien wel de meest gastrijke schelp van ons Belgische strand.

Summary

Two species of tube building polychaetes, *Sabellaria spinulosa* (Leuckart, 1849) and *Spirobranchus lamarcki* (Quatrefages, 1866) are reported on shells of the bivalve mollusc queen scallop *Aequipecten opercularis* washed ashore on the Belgian coast. The former proved to have been found on more occasions, the latter is often confused with the much more common tubeworm *Spirobranchus triqueter* (Linnaeus, 1758).

Literatuur

- BILLIAU, 2019. Verslag van twee grote strandingen van Wijde mantel (*Aequipecten opercularis*) op het strand van De Panne. De Strandvlo 39(2): 58 – 67.
- JACKSON, A., & K. HISCOCK, 2008. *Sabellaria spinulosa* Ross worm. In Tyler-Walters H., and Hiscock K. (eds) Marine Life Information Network: Biology and Sensitivity Key Information Reviews [on-line]. Plymouth: DOI <https://dx.doi.org/10.17031/marlinsp.1133.1>.
- HAYWARD, P.J.; RYLAND, J.S. (ED.) (1995). Handbook of the marine fauna of North-West Europe. Oxford University/Oxford University Press: Oxford. 800 pp.
- LEZZI, M., & F. CARDONE, B. MIKAC, A. GIANGRANDE, 2015. Variation and ontogenetic changes of opercular paleae in a population of *Sabellaria spinulosa* (Polychaeta: Sabellaridae) from the South Adriatic Sea, with remarks on larval development. Scientia Marina 79(1). Barcelona (Spain). [on-line] DOI: <http://dx.doi.org/10.3989/scimar.04127.19A>.
- TEN HOVE, H.A. & J.A.W. LUCAS, 1995. Kalkkokerwormen van Nederland. Het Zeepaard, 56(2), 30-52.

**Sint-Idesbaldusstraat 20 bus 402
8670 Koksijde**

Verslag van de eindejaarsexcursie op 29 december 2019 in de Panne

Dorine Zijlmans

Twee jaar geleden waren Solange en ik er voor het eerst bij. We waren zeer gefascineerd door onze strandvondsten en enorm geboeid door de uitleg van Francis. We werden toen beiden gebeten door de strandmicrobe, die ons sedertdien niet meer losliet. Intussen hebben we nog 3 vriendinnen besmet met die microbe, in die mate zelfs dat ze alle drie meegaan met de meerdaagse buitenlandse excursie naar La Turballe in Frankrijk! (nvdr: deze reis is door de coronacrisis afgelast geworden). Twee van hen, Rita en Bea, zijn ook present op deze laatste excursie van 2019.

Afspraak om 8u30 op het einde van de Dynastielaan.

Het was zeer koud en het strand was erg leeg: veel minder schelpen dan gewoonlijk. We waren met een 30 tal deelnemers, allemaal dik aangekleed en Francis met een leuke kleurrijke Peruviaanse muts, scheef op zijn hoofd zodat de “oorlapjes” zijn oren niet of nauwelijks bedekten. Ik had weer een grote emmer bij me met daarop afbeeldingen van schelpen en zeesterren. Francis bekende thuis zo een WC-bril met deksel te hebben. Dergelijke hebbedingen zijn blijkbaar een symptoom van de eerder genoemde strandmicrobenziekte!

Francis gaf onder andere uitleg over het aanwezige slib. Dat vormde her en der een papperige laag, en dat is niet zo goed voor de Zaagjes (*Donax vittatus*) die daar in het zand leven. Zaagjes filteren het zeewater voor voedsel en het fijne slib kan hun kieuwen verstoppen. Dat slib was tijdelijk neergeslagen door het rustige weer, hopelijk duurt dat niet te lang. In het zand zien wij geen Zaagjes, maar de Scholeksters (*Haematopus ostralegus*) die vinden ze wel! Zij peuzelen ze op en laten lege doubletten achter met alleen nog spierafdruksels met vleesresten.

Er waren groepen Kokmeeuwen (*Chroicocephalus ridibundus*) die heerlijk in de stroming tussen zandplaat en strand aan het foerageren waren. Daartussen ook andere kleine meeuwen. Nathalie en Francis konden enkele plastic ringen aflezen, onder andere van een in Zuid-Noorwegen geringd Stormmeeuwje (*Larus canus*).

Vervolgens hebben we naar vaste objecten gekeken waar veel organismen op vastzaten: er lagen veel touwen met kleine boeitjes. Die gebruiken strandvissers om hun platte netten aan vast te maken. Opstaande warrelnetten zijn verboden omdat er teveel – beschermde – Bruinvissen in verdrinken en er alternatieve methoden, zoals de platte netten, mogelijk

zijn. Op de touwen leefde onder andere Grijszezevinger (*Alcyonidium condylocinereum*), (foto 1) een kolonievormend mosdiertjes. Later vonden we op het strand ook nog de verwante Bruinzezevinger (*Alcyonidium diaphanum*). We bleven de touwen afspeuren en ontdekten verschillende soorten zeepokken zoals het Vulkaantje, lichtpaars/roze (*Balanus (Perforatus) perforatus*) (foto 2) en de Gekartelde zeepok (*Balanus crenatus*) (foto 2). Die heeft een verkalkte bodemplaat en 6 schelpstukken. Het talrijkst waren echter de Nieuw-Zeelandse zeepokken (*Elminius (Austrominius) modestus*) een wit zeepokje zonder verkalkte bovenplaat en met vier kalkplaatjes. Op een strandpaal konden we mooi de zonering van zeepokken waarnemen met van boven naar beneden: de Gewone zeepok (*Semibalanus balanoides*), de Nieuw-Zeelandse zeepok (*E. modestus*) overal tussen, en lager in de getijdzone de Gekartelde zeepok (*Balanus crenatus*).

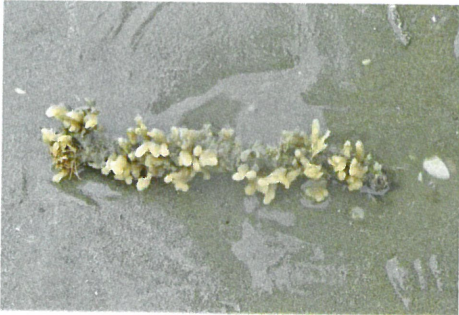

Foto 1: Grijszezevinger (*Alcyonidium condylocinereum*) op touw. (Foto: Francis Kerckhof)

Foto 2: Vulkaantje (*Balanus (Perforatus) perforatus*) en de Gekartelde zeepok (*Balanus crenatus*) (Foto: Dorine Zijlmans)

We vonden ook een ketting van muiltjes (*Crepidula fornicata*) op de Amerikaanse zwaardschede (*Ensis directus*) en her en der losse exemplaren en kettingen. Op het strand lagen verder kokers van de perkamentkokerworm (*Chaetopterus variopedatus*), Zeecypres (*Sertularia cupressina*) en enkele kolonies van het Bladachtig hoornwier (*Flustra foliacea*). Daarna wandelden we langs een hogere vloedlijn. Veel wieren waren er niet aangespoeld, maar we vonden wel een mooi intact exemplaar Vingerwier (*Laminaria digitata*) met hechtwortels (foto 3), en enkele stukken Japans bessenwier (*Sargassum muticum*). Lager op het strand had iemand ook een fragment van een groenwier gevonden. Dat bleek echter geen zeewier te zijn maar het in zoetwater voorkomende Grof hoornblad (*Ceratophyllum demersum*). Dat is geregeld op het strand te vinden. Maar omdat zoetwaterplanten doorgaans niet in strandgidsen of zeeboeken opgenomen worden, kan het lastig zijn om daar de naam van te weten te komen.

Vervolgens hebben enkelen onder ons nog wat schelpen geraapt tussen de vele aanspoelsels van turf, waaronder de Gewone otterschelp (*Lutraria lutraria*), kleppen van de Witte boormossel (*Barnea candida*) en lege doubletten van de Amerikaanse

boormossel, de Afgeknotte gaper (*Mya truncata*), een Klein doublet van de Wijde mantel (*Aequipecten opercularis*), talrijke lege doubletten van de Gewone tapijtschelp (*Venerupis corrugata*) en van de Filipijnse tapijtschelp (*Ruditapes philippinarum*) naast Rechtsgestreepte platschelpen en een ‘grote’ Tere platschelp (*Tellina tenuis*), twee soorten die vroeger veel algemener waren. Van de Halfgeknotte strandschelp (*Spisula subtruncata*) lagen er lege doubletten en natuurlijk talrijke fossiele en subfossiele kleppen, die steviger zijn en ook een kleurpatroon van strepen vertonen. De nieuwkomer, de kleinere Amerikaanse strandschelp (*Mulinia lateralis*), die iets boller is en waarvan de toppen van de schelpen iets omgebogen zijn en elkaar bij het slot niet raken, die vonden we hier (nog) niet.

Naast zeeorganismen was er ook interesse voor andere onderwerpen zoals een duikster, die een peuter bij zich droeg aan de voorzijde van haar jas. Door haar jas open te ritsen kon ze een zak met muts ertussen ritsen waar de kleine peuter in zat, lekker warm tegen mama aan. Francis maakte er foto's van... afgeleide interesses!

Vervolgens het ‘steile talud’ op naar de auto en picknick in de Duinpanne, het vernieuwde bezoekerscentrum dat nu beheerd wordt door de provincie West-Vlaanderen. Bij het aquarium had ons medelid en vrijwilliger in het centrum, Lode Janssens een tentoonstelling met allerlei vondsten van de Belgische kust uitgesteld: zeer interessant! Voor mij zaten er een paar nooit eerder geziene vondsten tussen, zoals de snavels en tandschubben van stekelroggen en vinnen van de rode poon.

Foto 3: Fingerwier (*Laminaria digitata*) (foto: Dorine Zijlmans)

Bijzondere vondsten op het strand van Koksijde januari, februari 2020 - Een Papierschelp *Thracia phaseolina*, eikapsels van Haaïen en Roggen en ander aanspoelsel

Ingrid Jonckheere

Het hoogtepunt van het aanspoelsel op het strand van Koksijde lag in de maanden januari, februari niet na de stormen Ciara, Dennis of Ellen (de wind kwam die dagen ook vooral uit het zuiden en zuidwesten) maar wel heel verrassend op 5 februari 2020. Toen ik op het strand kwam lag er zowat over de hele zandvlakte wel iets aangespoeld, niets op hoopjes, gewoon overall rond. Ik zag op één plaats heel wat meeuwen in de laagwaterlijn, dit betekent meestal dat er veel levende dieren te vinden zijn, dus wandelde ik die richting uit. Het was een strook van maximum 75 meter maar zeer soortenrijk.

Later in februari waren er nog enkele dagen met opmerkelijk aanspoelsel. Zo verzamelde Philip Gadeyne op 12 en 13 februari heel wat plasticen voorwerpen en op 28 februari spoelden dan weer heel wat mariene organismen aan op het strand.

1. Papierschelp *Thracia phaseolina* (Foto 1)

De meest opmerkelijk vondst op 5 februari 2020 was een leeg doublet Papierschelp *Thracia phaseolina*. Dit is zeker geen alledaagse waarneming. De eerste vondst dateert van 29 december 2003, Marie-Thérèse Vanhaelen vond toen een vers doublet op het strand van De Panne (Vanhaelen & Kerckhof, 2004). De eerste doubletten met dier, 7 exemplaren, vond ik tijdens de zandsuppletiewerken op het strand van Koksijde in 2011 (Jonckheere, 2012). In onderstaande tabel vind je alle waarnemingen van de Papierschelp op het Belgische strand die ooit in De Strandvlo werden vermeld:

Datum	Plaats	Aantal	Opmerkingen	Waarnemer
29-12-03	De Panne	1	24 x 14 mm – leeg doublet	Marie-Thérèse Vanhaelen
01-02-04	Sint Idesbald	2	25 x 14 mm – leeg doublet 21 x 14 mm – leeg doublet	Marie-Thérèse Vanhaelen
einde maart 2005	De Panne	1	Leeg doublet	Omer Rappé (Vanhaelen, 2005)

10-11/2011	Koksijde	7	doublet met dier	Ingrid Jonckheere
22 november 2017	Koksijde	1	Leeg doublet	Marie-Thérèse Vanhaelen (Vanhaelen, 2018)
5/02/2020	Koksijde	1	Leeg doublet: 27 x 17 mm	Ingrid Jonckheere

Foto 1 : Papierschelp *Thracia phaseolina*
Koksijde 5 februari 2020 (Foto: Ingrid Jonckheere)

Het is opvallend dat in geen van de basisstrandgidsen de Papierschelp *Thracia phaseolina* is opgenomen. De soort ontbreekt in *Strandvondsten* (De Blauwe, 2017), *Basisgids Strandvondsten* (de Bruyne & al., 2019), *Het Zeeboek* (2019) en *Schelpen aan de Belgische kust* (Severijns, 2010; Fraussen & Wera, 2010).

In het werk *Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied* (de Bruyne et al., 2013) staat de Papierschelp wel. De vermelde afmetingen (lengte tot 25 mm en 18 mm hoog) wijken wel af van het exemplaar dat ik op 5 februari vond. Dat exemplaar was 27 mm lang en 17 mm hoog. Ook in 2011 vond ik tijdens de zandsuppletiewerken exemplaren van 27 en 28 mm lang. Hayward & Ryland (1995) vermelden een maximale lengte van 30 mm. Het valt op dat alle tot nu toe gemelde exemplaren doubletten van volwassen dieren zijn.

Verdere kenmerken van de Papierschelp

De kleppen zijn wit, dun en ongelijk van vorm. De rechter klep is wat boller dan de linker klep. De top ligt wat achter het midden van de schelp. Van hieruit loopt een schuine, niet echt duidelijke plooï. Het oppervlak van de schelp is aan de boven- en achterzijde tamelijk grof gekorrelt, de rest van de schelp is zeer fijn gekorrelt (de Bruyne et al., 2013). Vaak is er aan de rand van de kleppen nog wat gele opperhuid zichtbaar, dit was ook zo bij het gevonden doublet (zie foto 1).

2. Andere vondsten op het strand van Koksijde op 5 februari

Er lag zowat een halve strandgids aan soorten, levend of vers over het strand verspreid. Ik som enkele soorten op:

Veel Japans bessenwier *Sargassum muticum* en Blaaswier *Fucus vesiculosus*.

Levende, doubletten en kleppen van de Wijde mantelschelp *Aequipecten opercularis*, enkele doubletten maar vooral lege Otterschelp *Lutraria lutraria*, enkele levende Afgeknotte Gaper *Mya truncata*, heel veel grote maar lege Messchede *Solen marginatus*; levende en doubletten Amerikaanse boormossel *Petricolaria pholadiformis*, niet massaal deze keer maar wel enkele 10-tallen levende Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus*. Opvallend grote levende en verse Halfgeknotte strandshellpen *Spisula subtruncata*, enkele levende Stevige strandshellpen *Spisula solida*, heel veel levende en doubletten Zaagjes *Donax vittatus*, maar 1 doublet van Kokkel *Cerastoderma edule*, veel levende en verse Mossels *Mytilus edulis*, enkele Aziatische oesters *Crassostrea gigas* vastgehecht op *Ensis directus* en andere schelpkleppen. Massaal veel Muiltjeskettingen *Crepidula fornicata*, veel lege Gevlochten fuikhorens *Nassarius reticulatus*, enkele lege Grote tepelhoorn *Euspira catena* en een stuk van een legsel, veel levende en doubletten Nonnetjes *Macoma balthica*, enkele doublet Rechtsgestreepte plaatschelp *Tellina fabula*, drie levende Filipijnse tapijtschelp *Ruditapes philippinarum* en 100den Gewone tapijtschelp *Venerupis corrugata* en 1 vers doublet Papierschelp *Thracia phaseolina*. Ook enkele 10-tallen schilden van de Zeekat *Sepia officinalis*.

Toch ook vermeldenswaard is een niet recente maar grote klep Strandgaper *Mya arenaria* en een oude klep van Paardenmossel *Modiolus modiolus*.

Bij de Bloemdieren noteerde ik enkele Slibanemonen *Sagartia troglodytes*.

De Stekelhuidigen waren algemener te vinden: een 20 exemplaren verse gewone Zeester *Asteria rubens*, meer dan 50 Gewone slangster *Ophiura ophiura*, algemeen Zeeappel *Psammechinus miliaris* en Zeeklit *Echinocardium cordatum*.

Ik vond één mannetje en één vrouwtje van de Helmkrab *Corystes cassivelaunus*, veel Gewone zwemkrab *Liocarcinus holsatus*, enkele schilden van de Blaasjeskrab

Hemigrapsus sanguineus. Op schilden van krab en diverse schelpen groeiden Vulkaantjes *Balamus perforatus*.

Op heel veel oude schelpkleppen groeide de Driekantige kalkkokerworm *Spirobranchus triqueter*. Zeer opvallend was ook het groot aantal fragmenten van Perkamentkokerworm *Chaetopterus variopedatus*. Massaal kokerfragmenten van de Schelpkokerworm *Lanice conchilega*, enkele Goudkammertjes *Pectinaria koreni* met dier en enkele kokers van *Owenia fusiformis*.

Bij de mosdieretjes noteerde ik een kolonie Bruine zeevinger *Alcyonidium diaphanum*. Fijne vliecelpoliep *Membranipora membranacea* op Mosselschelpen en Wijde mantelschelpen, Bladachtig hoornwier *Flustra foliacea* en Blaascelpoliep *Vesicularia spinosa*.

En tot slot noteerde ik ook nog enkele Hydroïdpoliepen: Gekromde zeeborstel *Hydrallmania falcata*. Zeedennetje *Abietinaria abietina* en Zeecypres *Sertularia cupressina*

3. Speelgoed op het strand van Oostduinkerke

Philip Gadeyne wandelde op 12 en 13 februari van Oostduinkerke Sint-André en tot Oostduinkerke Groenendijke. In totaal vier uur tijd verzamelde hij een tafel vol kleurrijk speelgoed (Foto 2) en verbazingwekkend ook massaal veel aanstekers (Foto 3).

Foto 2 : Plastiek speelgoed verzameld op 12 en 13 februari 2020 (foto 2 & 3: Philip Gadeyne)

Foto 3 : Aanstekers verzameld op 12 en 13 februari 2020

4. 28 februari : een volgende golf van aanspoelsel op het strand van Koksijde

Op vrijdag 28 februari liep ik voor de middag nog snel even naar het strand. In verhouding met de voorbije dagen ligt er redelijk wat aangespoeld. Teveel om terug op te sommen en ook zowat dezelfde soorten als op 5 februari alleen wat minder levende organismen. Wat nieuw is voor 2020 zijn de honderden eipakketjes van de Groene bladkieuwworm *Eulalia viridis* die in de kluwen van poliepen en mosdiertjes vastzitten. Ook redelijk wat levende Witte dunschaal *Abra alba*, deze vond ik niet op 5 februari.

5. Eikapsels van haaien en roggen

Ieder jaar verzamel ik in de maanden januari – februari, op de momenten dat er niet zoveel aangespoeld is op het strand, eikapsels van haaien en roggen. Ik rapporteerde de voorbije jaren de resultaten in De Strandvlo. Ondanks het feit dat er nu een project opgezet is om alle waarnemingen van kapsels te verzamelen blijf ik het toch belangrijk vinden om regelmatig een verslagje te maken van de waarnemingen op dit stuk strand Deze gegevens werden ook doorgegeven aan het ILVO. Zelf wandelde ik dit jaar enkel van Koksijde Ster der Zee tot Oostduinkerke Sint-André. Daarnaast ontving ik van Koen Verschoore, Nicole Hamers en Michel Devleeschouwer enkele losse waarnemingen van het strand van De Panne.

Raja clavata Stekelrog

Datum	Vindplaats/Traject	Aantal	Vinder
29 januari	Koksijde Ster der Zee tot Koksijde bad ter hoogte van de horloge op de dijk	31	Hilde Busschaert en Rudy Balcaen
30 januari	Koksijde ter hoogte van het Albertplein tot Oostduinkerke Sint-André.	51	Ingrid Jonckheere
31 januari	Koksijde Ster der Zee tot De Panne begin dijk	53	Ingrid Jonckheere
6 februari	Koksijde Ster der Zee tot Oostduinkerke Sint-André	30	Ingrid Jonckheere
7 februari	De Panne ter hoogte van het vissersdorp	3	Nicole Hamers en Michel Devleeschouwer

8 februari	Koksijde Ster der Zee tot Oostduinkerke Sint-André	20	Ingrid Jonckheere
8 februari	Koksijde Ster der Zee tot Bettystraat Koksijde	7	Ingrid Jonckheere
Totaal		195	

***Raja undulata* Golfrog**

Datum	Vindplaats/Traject	Aantal	Vinder
30 januari	Koksijde ter hoogte van het Albertplein tot Oostduinkerke Sint-André.	1	Ingrid Jonckheere
31 januari	Koksijde Ster der Zee tot De Panne begin dijk	2	Ingrid Jonckheere
8 februari	Koksijde Ster der Zee tot Oostduinkerke Sint-André	2	Ingrid Jonckheere
Totaal		5	

***Raja montagui* Gevlekte rog**

Datum	Vindplaats/Traject	Aantal	Vinder
31 januari	Koksijde Ster der Zee tot De Panne begin dijk	1	Ingrid Jonckheere
Totaal		1	

***Raja brachyura* Blonde rog**

Datum	Vindplaats	Aantal	Vinder
21 januari	Koksijde	1	Franky Byl
6 februari	Koksijde Ster der Zee tot Oostduinkerke Sint-André	2	Ingrid Jonckheere en Walter Wackenier
8 februari	Koksijde Ster der Zee tot Oostduinkerke Sint-André	1	Ingrid Jonckheere
Totaal		4	

***Raja microocellata* Kleinoogrog**

Datum	Vindplaats/Traject	Aantal	Vinder
9 februari	De Panne	1	Koen Verschoore
Totaal		1	

***Scyliorhinus canicula* Hondshaai**

Datum	Vindplaats/Traject	Aantal	Vinder
21 januari	Koksijde	1 tros van ± 110 ex	Franky Byl
30 januari	Koksijde ter hoogte van het Albertplein tot Oostduinkerke Sint-André.	2	Ingrid Jonckheere
31 januari	Koksijde Ster der Zee tot De Panne begin dijk	3	Ingrid Jonckheere
6 februari	Koksijde Ster der Zee tot Oostduinkerke Sint-André	4 los 1 tros van 7 ex. 1 tros van 16 ex. 1 tros van 55 ex. Totaal: 82	Ingrid Jonckheere
Totaal		197	

Besluit

De volledige periode viel het me op dat ik bij iedere wandeling wel een 10-tal doubletten Tafelmesheft *Solen marginatus* telde. Ook de Halfgeknotte strandschelp *Spisula subtruncata* is, na een lange tijd van relatieve zeldzaamheid, weer helemaal terug. De Amerikaanse strandschelp *Mulinia lateralis* heb ik nog steeds niet op het strand van Koksijde gevonden. De Wijde mantelschelp *Aequipecten opercularis* blijft regelmatig aanspoelen. Ook de Filipijnse tapijtschelp *Venerupis philippinarum* is niet meer weg te denken, al blijft het aantal doubletten in verhouding met de verse Gewone tapijtschelpen *Venerupis corrugata* wel heel erg klein.

Ik plaatste bewust de vondst van de Papierschelp *Thracia phaseolina* in de titel van dit artikel omdat ik denk dat wanneer een bijzondere vondst opgenomen wordt in een artikel zonder verwijzing in de titel er minder aandacht aan besteedt word. Vaak is het zo dat wat men niet kent men ook niet ziet. Wanneer een soort dan ook nog in geen enkele basis Strandgids opgenomen is, dan is de kans nog groter dat de soort niet opgemerkt word. In totaal werden nu reeds 13 doubletten van de Papierschelp gevonden op de stranden van de Westkust. Deze soort verdient toch zeker een vermelding in een Basisgids voor Strandvondsten. Misschien iets voor Hans De Blauwe om ooit in een nieuwe uitgave van de Strandvondstengids deze soort toe te voegen.

Zelf vond ik in de eerste helft van februari heel wat plasticen speelgoed, figuurtjes, visjes en dergelijke maar ik verzamelde niet alles. Philippe Gadeyne deed dit wel en het is onwaarschijnlijk wat hij in 4 uur wandelen bijeen raapte. Hij was terecht gechoqueerd... goed wetende dat die spullen daar misschien 100 jaar blijven liggen voor ze afbreken tot microplastics die dan in de voedselketen terecht komen waarvan wij de eindgebruikers zijn.

Tot slot plaatste ik in onderstaande tabel het aantal gevonden kapsels van Haai en Rog in januari 2019 (Jonckheere, 2018) en in januari/februari 2020 samen.

Soort	Aantal 11 tot- 15/01/2019	Aantal 21/01 tot 9/02/2020
<i>Raja clavata</i> Stekelrog	193	195
<i>Raja undulata</i> Golfrog	3	5
<i>Raja montagui</i> Gevlekte rog	7	1
<i>Raja brachyura</i> Blonde rog	9	4
<i>Raja microocellata</i> Kleinoogrog	0	1
<i>Scyliorhinus canicula</i> Hondshaai	45	197

Vorig jaar verzamelde in het begin van de maand januari, dit jaar vooral begin februari. In 2019 maakte ik gedurende 5 dagen lange strandtochten om de kapsels te verzamelen, dit jaar heb ik gegevens van 8 dagen maar ik maakte wel kortere wandelingen. Het aantal gevonden kapsels van de Stekelrog is nagenoeg gelijk. Er werden opvallend meer kapsels van de Hondshaai gevonden. De grote tros van ongeveer 110 exemplaren die Franky Byll vond is hierin natuurlijk doorslaggevend. Kapsels van de Golfrog, Gevlekte en de Blonde rog blijven zeldzaam aanspoelen. Dit jaar kon ik dankzij Koen Verschoore een zesde soort toevoegen aan de lijst van kapsels op de stranden van de Westkust namelijk één kapsel van de Kleinoogrog.

De elkaar snel opvolgende stormen gedurende de maand februari 2020, alle uit de richting Zuid – Zuidwest zorgden niet voor spectaculaire hoeveelheden aanspoelsel op het strand. Goed voor de zeedieren, minder goed voor de strandjutter.

Dankwoord

Dank aan Rudy Balcaen, Hilde Busschaert, Walter Wackenier, Franky Byl, Philip Gadeyne, Nicole Hamers, Michel Devleeschouwer en Koen Verschoore voor het doorgeven van hun vondsten.

Literatuur

DE BLAUWE, H., 2017. Strandvondsten. Uitgave: Stichting Kunstboek. 336p.

- DE BRUYNE, R., S. VAN LEEUWEN, A. GMELIG MEYLING & R. DAAN, (Eds.), 2013. Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied: ecologische atlas van de mariene weekdieren (Mollusca). Tirion Natuur/Stichting Anemoon: Utrecht en Lisse, 416 p.
- DE BRUYNE, R. & A. GMELIG MEYLING 2019. Basisgids Strandvondsten. Uitgave: KNNV. 144p.
- FRAUSSEN, K. & S. WERA, 2010. Schelpen aan de Belgische kust - weet wat je vindt op het strand. Uitgave: Lannoo. 144p.
- JONCKHEERE, I., 2012. Schelpen op het strand na strandsuppletie te Koksijde tijdens het najaar 2011. De Strandvlo, 32(2): 40 – 48.
- JONCKHEERE, I., 2018. Eikapsels van de rog en schelpen op de stranden van de Westkust na de eerste winterstorm van 2019. De Strandvlo, 38(4): 119 – 128.
- HAYWARD, P.J. & J.S. RYLAND (EDS.), 1995. Handbook of the marine fauna of North-West Europe. Oxford University/Oxford University Press: Oxford. 800 pp.
- SEVERIJNS, N., 2010. Schelpen aan de Belgische kust. Gloria Maris, 47 (5-6), 3-67.
- VANHAELLEN, M.-TH.; KERCKHOF, F., 2004. Uitzonderlijke strandingen van zeldzame en nieuwe bivalven in najaar 2003 en winter 2004 aan de Belgische Westkust. De Strandvlo 24(2): 83-92
- VANHAELLEN, M.-TH., 2005. Nog enkele zeldzame bivalve-vondsten op de Belgische Westkust in de winter van 2004-2005. De Strandvlo 25(2): 55-57.
- VANHAELLEN, M.-TH., 2018. Enkele bijzondere strandwaarnemingen in 2017 te Koksijde. De Strandvlo 38(2) : 62-65.
- ANONYMUS, 2019. Zeeboek: Determinatietabellen voor de flora en fauna van de Nederlandse kust. Uitgave: Jeugdbonduitgeverij in samenwerking met KNNV. 254p.

**Sint-Idesbaldusstraat 20 bus 402
8670 Koksijde**

Landlakken in de vloedlijn – Deel 2

Koen Verschoore

Bij een controle van een oude collectie van het strand van De Panne kunnen twee nieuwe soorten worden toegevoegd worden aan de lijst aangespoelde landlakken (Verschoore 2018).

Op 29 november 2001 spoelde een gaaf exemplaar aan van *Otala punctata* (foto 1). Ik weet niet of er voor deze soort een Nederlandse naam bestaat maar in het Engels wordt die soms 'Spaanse melkslak' genoemd. Deze soort komt voor op het Iberisch schiereiland en aan de Franse Middellandse Zeekust. Een natuurlijke verspreiding tot bij ons is voor het ogenblik zo goed als onmogelijk. Net als zijn nauwe verwant, *Otala lactea* (Getande melkslak) wordt de soort in groten getale gekweekt voor consumptie en op die manier ook wereldwijd verspreid (De Mattia 2011). De soort is een vaste waarde in Spaanse gastronomische schotels als *cabrilla's*.

Foto 1: *Otala punctata* (foto: Koen Verschoore)

Een tweede nieuwkomer is *Cepaea hortensis*, de Witgerande tuinslak (foto 2); Deze soort komt weliswaar zelden maar toch plaatselijk verspreid voor aan de westkust. Uit de Westhoekduinen ken ik deze soort niet maar wel uit de aangrenzende gebieden van

Noord-Frankrijk. Het huisje spoelde aan op 15 december 2017 en gezien de versheid kan het geen lange zeeweg hebben afgelegd. In Escalles (Noord-Frankrijk) is er een grote populatie van *Cepaea hortensis* maar een oorsprong van meer dichtbij behoort ook tot de mogelijkheden (Cucherat 2006).

Foto 2: *Cepaea hortensis* (foto: Koen Verschoore)

Summary

Two species of terrestrial molluscs, washed ashore at the beach of De Panne, can be added to the list of findings. *Otala punctata* is undoubtedly of commercial origin while *Cepaea hortensis* has a local or regional origin.

Literatuur

- CUCHERAT, X. & DEMUYNCK, S., 2006. Catalogue annoté des Gastéropodes terrestres (Mollusca, Gastropoda) de la région Nord - Pas-de-Calais. *Malaco* 2 (2006) : p40-91
- DE MATTIA, W. & MASCIA, F., 2011. *Otala punctata* (O. F. Müller, 1774) (Stylommatophora: Helicidae) in Italy. - *Iberus* 29 (1): 39-46.
- VERSCHOORE, K., 2018. Landslakken in het vloedmerk. *De Strandvlo* 38(1): 34-3

Sportlaan 7
8660 De Panne
koen.verschoore@skynet.be

Korte mededelingen

Strandgaper *Mya arenaria* levend op het strand van Oostende

Maandag, 30 maart 2020, vroege namiddag, scherpe wind, opkomend tij. Wandeling over het Klein Strand te Oostende, van de havendam richting westerstaketsel. Lage golven. Het strand is glad en kaal. Een Zeedruif *Pleurobrachia pileus* glinstert in de natte rand van de vloedlijn, die zich tot een ca. twee meter brede strook in de kleine baai spant. Op de zandspiegel liggen (bijna) alleen Japanse oesters *Crassostrea gigas*, enkel of als barokke vergroeiing, die dit strand als vindplaats kenmerkt. Geen schelp raakt de andere. Daartussen, in het midden van de baai: een Strandgaper *Mya arenaria* (doublet, 81 x 45 mm) waar nog een paar vleesresten aan vastzitten.

Woensdag 1 april, opkomend tij. In een oude vloedlijn (van 30.03) nog een Strandgaper (doublet 81 x 50 mm) met verdroogde vleesresten.

Foto: *Mya arenaria* (foto: Ingrid Monstrey)

Ingrid Monstrey
ingridmostrey@web.de

